

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20\(49\)-25-36](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20(49)-25-36)

УДК 159.9.072:316.62

Кравчук Світлана Леонтіївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник Інституту
соціальної та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-6951-1912>
757kravchuk@gmail.com

СТАВЛЕННЯ ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ У МІСЦЕВУ ГРОМАДУ

Анотація. У статті висвітлюються концепти «децентралізація», «територіальна громада», «територіальна ідентичність», «локальна ідентичність», «спільнотна ідентичність». Визначено деякі особливості ставлення до децентралізації та інтеграції мігрантів у місцеву громаду. Показано, що реформа децентралізації влади спрямована на забезпечення згуртованості українського суспільства, враховуючи особливості міжрегіональних відмінностей. Визначено, що однією з важливих актуальних проблем постає питання самоідентифікації мігрантів, зокрема спільнотної ідентичності, національної ідентичності. Зазначено, що ефективна взаємодія територіальної, локальної, спільнотної та міграційної ідентичностей є важливою умовою ефективного розвитку об'єднаних територіальних громад. Емпірично встановлено, що значний відсоток учасників дослідження в результаті реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади хотіли б відчувати поліпшення якості та доступності послуг; розвиток України в цілому та зменшення корупції; прискорення розв'язання конфлікту на сході України; покращення благоустрою громад міст, сіл та селищ; зменшення свавілля чиновників; підвищення професійності та ефективності влади; покращення зайнятості у громаді; збільшення доходів домогосподарств; збільшення можливостей для простих громадян впливати на рішення влади. Виявлено, що значний відсоток учасників дослідження вважають, що залучення нових мешканців/ок/кваліфікованих робочих кадрів у громаду сприяє покращенню ситуації у їхньому селі/селищі/місті. Емпірично виявлено, що значний відсоток учасників дослідження вважають, що місцева влада в результаті реформи місцевого самоврядування та

децентралізації в першу чергу має зробити для вимушено переміщених осіб наступне: надати житло у пільгове тимчасове використання; полегшити отримання соціальних виплат; допомогти вимушено переміщеним особам з придбання житла; забезпечити перекваліфікацію вимушено переміщених осіб; виділити земельні ділянки для будівництва житла та забезпечити врахування думки вимушено переміщених осіб; надати пільгові кредити для підприємства.

Ключові слова: територіальна ідентичність; локальна ідентичність; спільнотна ідентичність; громада; мігранти; вимушено переміщені особи; децентралізація.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Децентралізація влади як основа реформування управління регіонами полягає у перерозподілі функцій та повноважень між органами державної влади і органами місцевого самоврядування у процесі адміністративної реформи. Реформа децентралізації влади сприяє формуванню нових зв'язків між регіонами внаслідок формування об'єднаних територіальних громад та має значний потенціал для стимулювання не тільки розвитку регіонів, але і країни у цілому. У процесі децентралізації зростає роль місцевих органів в управлінні міграціями. Значним викликом для держави постає міграційне явище, оскільки українське суспільство характеризується поліетнічністю та поліконфесійністю, а через наявність в Україні багатьох різних регіонів етнічна, релігійна та регіональна ідентичності не є спільними для більшості громадян. До речі, емпірично встановлено, що мешканці різних українських регіонів не однаково відносять себе до української і регіональної спільноти [1, с. 13]. Наслідки міграції як явища можуть обумовлювати як негативні виклики, так і нові можливості для процесів державотворення, оскільки носять як локальний (регіональний), так і загальнонаціональний характер. В умовах воєнного конфлікту на сході України (2014–2022 рр.) та агресивної війни Росії проти України відбувався і відбувається стрімкий ріст територіальної мобільності населення. На фоні активізації міграційних рухів залишаються відкритими питання інтеграції та адаптації мігрантів, зокрема вимушено переміщених осіб у нові соціуми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з важливих реформ в Україні є децентралізація влади як складова державної політики регіонального розвитку. Головна мета реформи децентралізації влади

полягає в створенні нової системи розподілу повноважень між місцевими і центральними органами влади. Дослідники [2, с. 3] зазначають, що реформа децентралізації влади не призводить до напруження у відносинах між центром і регіонами, а також не провокує розвитку відцентрованих тенденцій у країні. Суттєві переваги децентралізації влади полягають у зміцненні демократичних процедур, удосконаленні соціально-економічного розвитку, підвищенні ефективності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень на місця [3, с. 124].

Реформа децентралізації влади спрямована на забезпечення згуртованості українського суспільства, враховуючи особливості міжрегіональних відмінностей. В результаті реформи децентралізації влади створюються об'єднані територіальні громади, які розглядаються як спільнота громадян, котрі, усвідомлюючи свої права і інтереси, реалізують власну стратегію розвитку та здатні управляти економічною, соціальною і культурною сферами життєдіяльності громади. Як зазначають Л. Василенко та М. Добровінський, у процесі децентралізації має відбутися підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та дієздатних соціальних спільнот [3, с. 124]. Дослідник М. Орзіх [4] вважає за доцільне визначати територіальну громаду в якості первинного суб'єкта місцевого самоврядування, що має свої власні інтереси, до складу цього суб'єкта належать громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які постійно мешкають, працюють на цій території, володіють нерухомим майном, сплачують місцеві податки та збори. На думку вченого Б. Шевчука [5], територіальна громада – це сукупність громадян України, які спільно проживають на певній території, мають спільні інтереси та визначений законодавством правовий статус, а також ідентифікують себе з нею. Згідно із вітчизняними вченими, поняття «ідентифікація» означає процес емоційного та/або свідомого самоототожнення індивіда (групи, спільноти) з іншою людиною, групою, ідеалом, засвоєння ним (ними) норм, цінностей, стандартів поведінки тих спільнот, до яких належить чи прагне належати особа (група) [6, с. 18]. На думку вітчизняних дослідників, територіальна ідентичність – це сприйняття індивідом себе як представника певної спільноти, що базується на єдності території проживання, історії та традицій, соціокультурного досвіду, ціннісних орієнтацій та способу життя. Зарубіжний дослідник Г. Раагмаа під територіальною ідентичністю розуміє ототожнення себе з соціальною системою певного регіону, зокрема з його людьми, культурою, традиціями, ландшафтом тощо [7, с. 57]. Г. Коржов [8] зазначає, що територіальна

ідентичність базується на суттєвих відмінностях культурного, мовного, господарського, історичного чи релігійного характеру, які спостерігаються між регіонами в рамках єдиного державно-політичного устрою. На думку Г. Коржова, територіальна ідентичність – це сприйняття індивідом себе як представника певної «уявленої спільноти», яка ґрунтується на єдності території проживання, історії і традицій, соціокультурного досвіду, ціннісних орієнтацій та способу життя. Особливості розвитку окремих територій протягом тривалого часу зумовлює формування особливих моделей ідентичності. До речі, емпірично встановлено, що регіональна ідентичність може мати сильний вплив на ситуацію в цілій країні [1, с. 13]. Відмінність регіональних ідентичностей може стати загрозою стабільності всієї країни. Територіально-просторова ідентичність характеризується наступними рівнями: локальний (місцевий), регіональний, державний / національний, глобальний [6, с.23]. Формування об'єднаних територіальних громад в результаті реформи децентралізації влади приводить до формування нового типу локальної ідентичності громади та її мешканців. Відмінність локальної ідентичності від інших територіальних ідентичностей полягає у вирізненні окремої території як своєї, що обумовлено повсякденними контактами, практиками в межах близького середовища та локальної спільноти [9, с.138]. Відчуття «місця» та ідентифікація себе з місцевою спільнотою є базовими елементами локальної ідентичності. Локальна ідентичність постає в якості результату ототожнення людиною себе з певним місцем фізичного простору, що має символічну і ціннісну значущість, специфічну культуру. Згідно із Л. Овчинніковою, локальну ідентичність доцільно визначити як результат ототожнення себе з певним «місцем» фізичного простору, яке має символічну та ціннісну значущість, специфічну культуру, що формується під впливом колективного та індивідуального досвіду та взаємодії в межах локальної ідентичності [9, с. 137]. Локальна ідентичність формується під впливом колективного та індивідуального досвіду і взаємодії в межах локальної спільноти [10, с.11–13]. Ідентичність виступає яскравою характеристикою індивіда чи спільноти. Вчений В.Васютинський [11] виокремлює в якості окремого варіанту соціальної ідентичності – спільнотну, коли люди формують колективну свідомість спільноти. В.Васютинський виокремлює наступні елементи самосвідомості членів колективних спільнот: колективна спільнотна ідентичність, близькість поглядів як потреба для об'єднання в спільноту, усвідомлення індивідом його причетності до простору колективних дій, до змісту спільної діяльності, колективне самосприймання й саморозуміння. А.Ткачук та

Н. Наталенко відмічають, що наявність у спільноти сформованої ідентичності є важливою передумовою її суб'єктності, а також запорукою розвитку [1, с. 27].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у визначенні особливостей ставлення до децентралізації та інтеграції мігрантів у місцеву громаду.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: проаналізувати концепти «децентралізація», «територіальна ідентичність», «локальна ідентичність», «спільнотна ідентичність»; визначити особливості ставлення до децентралізації та інтеграції мігрантів у місцеву громаду.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Міграція торкається різних аспектів людського буття, зокрема соціокультурних та духовних цінностей, соціальних й етичних норм поведінки, цінностей, вірувань тощо. Слід зазначити, що основними факторами впливу на рівень трудової міграції українців в сучасних умовах становлення національної ідентичності та свідомості є політична ситуація в Україні та світі, демографічна ситуація, якість життя, рівень безробіття, розмір заробітної плати. М. Слюсаревський та О. Блинова відмічають, що серед різних видів міграції «вимушені переселенці» і «біженці» отримали державне визначення як два офіційні види міграції [12]. На думку М. Слюсаревського та О. Блинової, схожість між «вимушеним переселенням» і «біженством» – це самий момент вимушеності. Відмінності ж у тому, що в психіці біженця панує домінанта віддалення від небезпечного місця, тоді як у вимушеного переселенця присутній момент оцінки місця переселення, тобто він ретельно вибирає місце, куди переселитися.

В умовах поширення поліетнічності соціумів соціальна значимість міграції полягає в розвитку комунікативної сфери людей, в розширенні архітектури соціальних мереж, в освоєнні мігрантами нових соціальних, культурних, господарських практик тощо. Головним мотивом міграції є пошук благополучного життя, а благополуччя має два аспекти: матеріальний комфорт і безпека [13]. У сучасному світі головним мотивом міграції є економічний: мігранти шукають життя, що є більш матеріально впорядкованішим. Явище міграції є надзвичайно складним і конфліктогенним. В контексті розгляду міграційних процесів постає одне з

важливих питань: особливості психологічної адаптації мігрантів до нового культурного середовища, де таку адаптацію доцільно розглядати як процес модифікації психологічних характеристик людини, що проявляється у зміні ціннісних орієнтацій, соціальних настановлень, рольової поведінки тощо.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Нами було розроблено авторську дослідницьку анкету, спрямовану на дослідження особливостей ставлення до реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади в Україні, інтеграції мігрантів у місцеву громаду. Емпіричне дослідження було проведено протягом грудня-січня 2022 року. В нашому пілотажному емпіричному дослідженні взяли участь 98 осіб віком від 18 до 69 років, які проживають в Україні, серед яких 46,9% осіб проживають у великому місті, 21,4% осіб – в селі, 16,3% осіб – в середньому місті, 15,3% осіб в селищі міського типу/маленькому місті.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Слід зазначити, що 71,4% респондентів проживають у центрі громади, 27,6% респондентів проживають в населеному пункті, що не є центром громади.

На питання «Як Ви вважаєте, чи потрібна реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні?» 37,8% респондентів зазначили: важко сказати, 33,7% респондентів вказали, що скоріше потрібна, 13,3% респондентів відповіли: безумовно потрібна, 8,2% респондентів вважають, що безумовно не потрібна і 7,1% респондентів вказали: скоріше не потрібна. На питання «Як загалом за останні 12 місяців змінилась ситуація у Вашому селі/селищі/місті загалом?» тільки 30,6% респондентів вказали, що покращилась, 38,8% респондентів відмітили, що ситуація залишилась на попередньому рівні, 11,2% респондентів вказали, що погіршилась, 19,4% респондентів відповіли: важко сказати. На питання «Які з перелічених на цій картці можливих результатів реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади Ви хотіли б відчуті в першу чергу? Ви можете обрати 7 варіантів відповідей» 60,2% респондентів вказали: поліпшення якості та доступності послуг; 57,1% респондентів відмітили: розвиток України в цілому та зменшення корупції; для 55,1% респондентів важливим є прискорення розв'язання конфлікту на сході України; 54,1% респондентів відмічають: покращення благоустрою громад міст, сіл та селищ; 37,8%

респондентів вказали: зменшення свавілля чиновників; для 33,7% респондентів важливим є підвищення професійності та ефективності влади; 30,6% респондентів відмітили: покращення зайнятості у громаді; 28,6% осіб зазначили: збільшення доходів домогосподарств; 27,6% респондентів вважають: збільшення можливостей для простих громадян впливати на рішення влади; 5,1% респондентів відмітили: важко сказати. На питання «На Вашу думку, залучення нових мешканців/ок/кваліфікованих робочих кадрів у громаду сприяє покращенню ситуації у Вашому селі/селищі/місті?» 53,1% респондентів вважають, що так; 10,2% респондентів відповіли: ні; 36,7% респондентів зазначили: важко сказати. На питання «В результаті адміністративної реформи – створення об'єднаних територіальних громад, нових районів, перерозподіл функцій і послуг – що, на Вашу думку, в першу чергу з цього переліку має зробити місцева влада для вимушено переміщених осіб у Вашій громаді? Оберіть до 5-ти відповідей» 58,2% респондентів зазначили: надати житло у пільгове тимчасове використання; 54,1% респондентів вказали: полегшити отримання соціальних виплат; 50% респондентів відповіли: допомогти вимушено переміщеним особам з придбання житла; 30,6% респондентів зазначили: забезпечити перекваліфікацію вимушено переміщених осіб; 31,6% респондентів вказали: виділити земельні ділянки для будівництва житла та забезпечити врахування думки вимушено переміщених осіб; 25,5% респондентів вказали: надати пільгові кредити для підприємства; 5,1% респондентів відповіли: нічого не робити, хто хотів, той уже інтегрувався у життя громади; 4,1% респондентів вказали, що їм байдуже; 13,3% респондентів зазначили: важко сказати.

На нашу думку, високий рівень розвитку громадянського суспільства у місцевій громаді та високий рівень культури місцевої громади сприяють інтеграції мігрантів у місцеву громаду. Найбільш трансформованими внаслідок міграції є ідентичності самих мігрантів. Міграція дає можливість мігрантам побачити відмінність від інших, пізнати себе, змінити себе чи утвердити унікальність власної ідентичності. Значними об'єднуючими чинниками всередині спільноти постають залучення мігрантів до соціально-політичного та культурного життя громади.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

За результатами емпіричного дослідження виявлено, що значний відсоток учасників дослідження вважають, що реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні є потрібною та

залучення нових мешканців / ок / кваліфікованих робочих кадрів у громаду сприяє покращенню ситуації у їхньому селі/селищі/місті. Емпірично встановлено, що значний відсоток учасників дослідження в результаті реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади хотіли б відчувати поліпшення якості та доступності послуг; розвиток України в цілому та зменшення корупції; прискорення розв'язання конфлікту на сході України; покращення благоустрою громад міст, сіл та селищ; зменшення свавілля чиновників; підвищення професійності та ефективності влади; покращення зайнятості у громаді; збільшення доходів домогосподарств; збільшення можливостей для простих громадян впливати на рішення влади. Однією з важливих актуальних проблем постає питання самоідентифікації мігрантів, зокрема спільнотної ідентичності, національної ідентичності, а також можливі шляхи культурного та етнокультурного розвитку мігрантів. Ефективна взаємодія територіальної, локальної, спільнотної та міграційної ідентичностей є важливою умовою ефективного розвитку об'єднаних територіальних громад. Саме тому важливим завданням для держави є формування та реалізація такої міграційної політики, яка б враховувала сучасні соціальні та економічні ефекти міграції.

Перспективи подальших досліджень. В перспективі ми плануємо дослідження особливостей ефектів взаємодії спільнотних ідентичностей в умовах децентралізації у міграційній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] А. Ф. Ткачук, Н. В. Наталенко, *Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки*. Київ, Україна: Юстон, 2020.
- [2] Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. В. Романова та ін. *Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу*. Київ, Україна: Нац. ін-т стратег. досліджень, 2019.
- [3] Л. Василенко, та М. Добровінський, «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування», *Адміністративне право і процес*, № 3, с. 123–126, 2017.
- [4] М. П. Орзіх, «Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування», *Міське та регіональне самоврядування України*, вип. 1(2), с. 67, 1995.
- [5] Б. М. Шевчук, «Територіальна громада: поняття, статус та ознаки», *Ефективність державного управління*, вип. 4(61), ч. 1, с. 39–49, 2019.

- [6] Я. В. Котенко, та А. Ф. Ткачук, *Локальна ідентичність і об'єднані територіальні громади*. Київ, Україна: ЮСТОН, 2018.
- [7] G. Raagmaa, «Regional identity in regional development and planning», *European Planning Studies*, vol. 10, no. 1, p. 55–76, 2002.
- [8] Г. Коржов, «Територіальні ідентичності: концептуальні інтерпретації в сучасній зарубіжній соціологічній думці», *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, № 1, с. 107–124, 2010.
- [9] Л. Овчиннікова, «Місце та локальна спільнота як чинники формування локальної ідентичності», *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*, № 999, вип. 30, с. 137–142, 2012.
- [10] Я. Котенко, *Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад*. Київ, Україна: Легальний статус, 2016.
- [11] В. Васютинський, *Психологічні виміри спільноти*. Київ, Україна: Золоті ворота, 2010.
- [12] М. Слюсаревський, та О. Блинова, «Міграція як соціально-психологічне явище: види, функції, чинники та закономірності», *Світогляд*, вип. 5(55), с. 41–54, 2015.
- [13] М. М. Слюсаревський, *Психологія міграції*. Кіровоград, Україна: Імекс ЛТД, 2013.

ATTITUDE TO THE DECENTRALIZATION AND INTEGRATION OF MIGRANTS INTO THE LOCAL COMMUNITY

Svetlana Kravchuk,

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, Senior Research
Fellow Institute of Social and
Political Psychology NAPS of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-6951-1912>
757kravchuk@gmail.com

Abstract. This article highlights the concepts of «decentralization», «territorial community», «territorial identity», «local identity», «community identity». Some peculiarities of the attitude to decentralization and integration of migrants into the local community have been identified. It is shown that the reform of decentralization of power is aimed at ensuring the cohesion of Ukrainian society, taking into account the peculiarities of interregional differences. It is determined that one of the important topical issues is the issue of self-identification of

migrants, in particular community identity, national identity. It is noted that the effective interaction of territorial, local, community and migration identities is important condition for the effective development of united territorial communities. It is empirically established that a significant percentage of study participants as a result of local government reform and decentralization of power would like to experience improved quality and accessibility of services; development of Ukraine as a whole and reduction of corruption; accelerating the resolution of the conflict in eastern Ukraine; improving the well-being of communities in cities, villages and towns; reducing the arbitrariness of officials; improving the professionalism and efficiency of government; improving community employment; increase in household income; increase opportunities for ordinary citizens to influence government decisions. It was found that a significant percentage of study participants believe that attracting new residents / skilled workers to the community helps to improve the situation in their village / town / city. It has been empirically found that a significant percentage of study participants believe that as a result of local government reform and decentralization of power, local authorities should primarily do the following for internally displaced persons: provide housing for preferential temporary use; facilitate the receipt of social benefits; to help displaced persons to purchase housing; to ensure the retraining of internally displaced persons; to allocate land plots for housing construction and to ensure that the opinion of internally displaced persons is taken into account; provide soft loans for the company.

Keywords: territorial identity; local identity; community identity; community; migrants; internally displaced persons; decentralization.

ОТНОШЕНИЕ К ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ И ИНТЕГРАЦИИ МИГРАНТОВ В МЕСТНОЕ СООБЩЕСТВО

Кравчук Светлана Леонтиевна,
кандидат психологических наук, доцент,
старший научный сотрудник Института
социальной и политической психологии НАПН Украины.
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-6951-1912>
757kravchuk@gmail.com

Аннотация. В статье освещаются концепты «децентрализация», «территориальное сообщество», «территориальная идентичность»,

«локальная идентичность», «идентичность сообщества». Определены некоторые особенности отношения к децентрализации и интеграции мигрантов в местное сообщество. Показано, что реформа децентрализации власти направлена на обеспечение сплоченности украинского общества, учитывая особенности межрегиональных отличий. Определено, что одной из важных актуальных проблем является вопрос самоидентификации мигрантов, в частности идентичности сообщества, национальной идентичности. Отмечено, что эффективное взаимодействие территориальной, локальной идентичностей, идентичности сообщества и миграционной идентичности является важным условием для эффективного развития объединенных территориальных сообществ. Эмпирически установлено, что для значительной части участников исследования в результате реформы местного самоуправления и децентрализации важными являются: улучшение качества и доступности услуг; развитие Украины в целом и уменьшение коррупции; ускорение разрешения конфликта на востоке Украины; улучшение благоустройства сообществ городов, сел и поселков; уменьшение произвола чиновников; повышение профессионализма и эффективности власти; улучшение занятости в сообществе; увеличение доходов домохозяйств; увеличение возможностей для простых граждан влиять на решение властей. Выявлено, что значительная часть участников исследования считают, что привлечение новых жителей / квалифицированных рабочих кадров в сообщество способствует улучшению ситуации в их селе/поселке/городе. Эмпирически выявлено, что значительная часть участников исследования считают, что в результате реформы местного самоуправления и децентрализации местные власти в первую очередь должны сделать для вынужденно перемещенных людей следующее: предоставить жилье в льготное временное использование; облегчить получение социальных выплат; помочь вынужденно перемещенным людям по приобретению жилья; обеспечить переквалификацию вынужденно перемещенных людей; выделить земельные участки для строительства жилья и обеспечить учет мнения вынужденно перемещенных людей; предоставить льготные кредиты для бизнеса.

Ключевые слова: территориальная идентичность; локальная идентичность; идентичность сообщества; сообщество; мигранты; вынужденно перемещенные люди; децентрализация.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] A. F. Tkachuk, N. V. Natalenko, *Mistseva identychnist. Dlia terytorialnykh hromad i ne tilky*. Kyiv, Ukraina: Yuston, 2020.
- [2] Ya. A. Zhalilo, O. V. Shevchenko, V. V. Romanova ta in. *Detsentralizatsiia vlady: poriadok dennyi na serednostrokovu perspektyvu*. Kyiv, Ukraina: Nats. in-t strateh. doslidzhen, 2019.
- [3] L. Vasylenko, ta M. Dobrovinskyi, «Detsentralizatsiia ta reforma mistsevoho samovriaduvannia», *Administratyvne pravo i protses*, № 3, s. 123–126, 2017.
- [4] M. P. Orzikh, «Kontseptsiiia pravovoho statusu samovriadnykh terytorii i orhaniv mistsevoho samovriaduvannia», *Mistseve ta rehionalne samovriaduvannia Ukrainy*, vyp. 1(2), s. 67, 1995.
- [5] B. M. Shevchuk, «Terytorialna hromada: poniattia, status ta oznaky», *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, vyp. 4(61), ch. 1, s. 39–49, 2019.
- [6] Ya. V. Kotenko, ta A. F. Tkachuk, *Lokalna identychnist i obiednani terytorialni hromady*. Kyiv, Ukraina: YuSTON, 2018.
- [7] G. Raagmaa, «Regional identity in regional development and planning», *European Planning Studies*, vol. 10, no. 1, p. 55–76, 2002.
- [8] H. Korzhov, «Terytorialni identychnosti: kontseptualni interpretatsii v suchasni zarubizhni sotsiologichni dumtsi», *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*, № 1, s. 107–124, 2010.
- [9] L. Ovchynnikova, «Mistse ta lokalna spilnota yak chynnyky formuvannia lokalnoi identychnosti», *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina*, № 999, vyp. 30, s. 137–142, 2012.
- [10] Ya. Kotenko, *Lokalna identychnist yak umova rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad*. Kyiv, Ukraina: Lehalnyi status, 2016.
- [11] V. Vasiutynskyi, *Psykhologichni vymiry spilnoty*. Kyiv, Ukraina: Zoloti vorota, 2010.
- [12] M. Sliusarevskyi, ta O. Blynova, «Mihratsiia yak sotsialno-psykhologichne yavyshe: vydy, funktsii, chynnyky ta zakonomirnosti», *Svitohliad*, vyp. 5(55), s. 41–54, 2015.
- [13] M. M. Sliusarevskyi, *Psykhologhiia mihratsii*. Kirovohrad, Ukraina: Imeks LTD, 2013.

*Стаття надійшла до редакції
14 квітня 2022 року*